

no. A. 58 242.

ACADEMIA ROMÂNĂ

DESPRE

CETATEA HOTINULUI

DE

Dr. C. I. ISTRATI

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE.

CU 19 STAMPE.

EXTRAS DIN
ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
Seria II.—Tom. XXXIV.
MEMORIILE SECȚIUNII ȘTIINȚIFICE.

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp., C. SFETEA și LIBRĂRIA NAȚIONALĂ

VIENA
GEROLD & COMP.

BERLIN
R. FRIEDLAENDER & SOHN.
1912.

LIPSCA
O. HARRASSOWITZ.

32.234.

Prețul 2 lei.

902.6 (4987)

9 (4987)

Analele Societății Academice Române. — Seria I :

Tom. I—XI.— Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II :

Tom. I—X.— Desbaterile și memoriile din anii 1879—1888.

L. B.

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1878—1888.

Tom. XI—XX.— Desbaterile și memoriile Academiei în 1888—1898.

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1888—1898.

Tom. XXI.— Desbaterile Academiei în 1898—9

» XXII.— Desbaterile Academiei în 1899—1900	5.—
» XXII.— <i>Memoriile Secțiunii Științifice</i>	6.—
» XXIII.— Desbaterile Academiei în 1900—1901	12.—
» XXIII.— <i>Memoriile Secțiunii Științifice</i>	5.—
» XXIV.— Desbaterile Academiei în 1901—2	8.—
» XXIV.— <i>Memoriile Secțiunii Științifice</i>	6.—
» XXV.— Desbaterile Academiei în 1902—3	7.—
» XXV.— <i>Memoriile Secțiunii Științifice</i>	5,50
» XXVI.— Desbaterile Academiei în 1903—4	6.—
» XXVI.— <i>Memoriile Secțiunii Științifice</i>	5.—
» XXVII.— Desbaterile Academiei în 1904—5	4.—
» XXVII.— <i>Memoriile Secțiunii Științifice</i>	8.—
	5.—

Metoda stroboscopică aplicată la studiul comparativ al iuteților de rotațiune a două discuri ce se mișcă în sens invers, de *D. Negreanu* —,20

Relațiuni între forțele elastice ale vaporilor saturanți și temperaturile absolute, de *D. Negreanu* —,20

Despre un zăcământ de sulf la Verbilău și considerațiuni generale asupra genezei solfarelor din regiunile subcarpatice, de *L. Mrazec*. —,20

Aronicum barcense și *Goodyera repens* în România, de *Z. C. Panțu*. —,20

Rămășițe de *Dinotherium* în România găsite încă de pe la începutul secolului trecut, de *Gr. Ștefănescu* —,20

Materiale pentru climatologia României. XX. Ploaie extraordinară în Septemvrie 1904, de *St. C. Hepites*. —,20

Insemnătatea istoriei naționale din punctul de vedere militar, de *Generalul C. I. Brătianu*. —,50

Materiale pentru climatologia României. XXI. Repartițiunea ploii pe districte și pe basenuri în România în anul 1903 st. n., de *St. C. Hepites* —,60

Materiale pentru climatologia României. XXII. Elemente climatologice din lustrul 1896—1900, de *St. C. Hepites* —,30

Despre pătrunderea unor microbi prin suprafața corpului.— Observațiuni despre malarie în România și combaterea ei, de *Dr. V. Babeș* —,20

Materiale pentru sismografia României. XI. Seismele din 1904 st. n., de *St. C. Hepites* —,20

Materiale pentru climatologia României. XXIII. Clima anului 1904 st. n. la București-Filaret, de *St. C. Hepites* —,20

Studii electrice asupra anelului de aer, de *D. Negreanu* —,30

Variațiunea temperaturilor absolute în funcție de presiuni, de *D. Negreanu* —,20

Din Istoria Igienelor. Relațiuni între temperatură și presiune, de *D. Negreanu* —,20

Despre limbajiu și scrierea, turburările și înțelegerea, de *D. Negreanu* —,30

Cercetări asupra prăzii și febră tifoidă, de *D. Negreanu* —,30

Măsurarea și calcularea lungimii de undă a undulațiunilor luminoase cu o rețea de reflecțiune Rowland, de *Max Reinhard* —,10

» XXVIII.— Desbaterile Academiei în 1905—6

» XXVIII.— *Memoriile Secțiunii Științifice*

Incrângătura viermilor. Clasa Annelida. Ordinul Rotifere, de *Dr. Leon C. Cosmovici* 1,50

Funcțiunile bio-chimice ale stomacului, de *Prof. Dr. E. Riegler* —,60

Agricultura la Romani. Creșterea albinelor, de *P. S. Aurelian* —,30

Asupra variațiunii etaloanelor de masă. (A doua notă), de *I. St. Murat* —,20

Suprafețe cu nivel isometric, de *Gheorghe Iuga*. —,50

Insemnătatea hartei țerii pentru istoria patriei și a neamului, de *Generalul C. I. Brătianu* —,60

Observațiuni științifice, de *Spiru C. Haret* —,20

Starea actuală a luptei în contra tuberculozei, de *Prof. Dr. V. Babeș*. —,20

Vallisneria Spiralis și Wolffia Arrhiza în România, de *Z. C. Panțu*. —,20

Spirochaete Pallida Schaudinn în Sifilisul ereditar. Contribuțiuni la studiul eredității spirilozei, de *Dr. C. Levaditi* —,20

Preciziunea în cântăriri, de *I. St. Murat* —,20

B.C.U. Bucuresti

C8857

5892

DESPRE CETATEA HOTINULUI

DE

Dr. C. I. ISTRATI
Membru al Academiei Române.

Ședința dela 16 Maiu 1912.

Domnilor și stimați colegi,

S'a împlinit astăzi un veac, de când Moldova, țară românească, care a fost ursită să primească ea mai întâiu toate izbiturile puhoaielor străine dinspre miazănoapte-răsărit, fu rășluită de puternica împărăție a Rosiei.

Bunicii generațiunii noastre, între cari și bunicul meu Ioniță Istrati, abia avură timpul să treacă cu avutul lor în țara rămasă necotropită, deoarece în ziua de 2 Octomvrie 1812 cazacii erau pe malul stâng al Prutului, iar legăturile noastre frățești rupte așa de crud. Cât timp va mai dăinui această stare de lucruri, ține numai de acel care are în puterea sa ursita neamurilor și cumpăna dreptății.

In scurgerea acestui veac Prutul moldovenesc, care-și scoboră valurile lui molcome prin inima țerii lui Ștefan, văzù pe malul său drept ridicându-se iarăș falnic vechiul neam românesc, doina cântându-se la vetre mai fericite și căciula strămoșească purtată de cei ce au făcut-o din nou nemuritoare la Plevna.

Fapte de seamă cucerite greu de alte popoare, afară doară de Japonezi, se perindară pe acest mal în acest scurt timp. Vechea Crăiie al lui Vlaicu Basarab precum și Țaratul lui Ștefan cel Mare se intrupară de astă dată hotărît în Regatul Român sub Regele Carol I, cu mult mai înainte ca veacul să-și fi încheiat sfârșitul.

O îndrumare spre bine e acum obștească. Puterea credinței în

sine însuș se tot înalță, și poporul începe a-și da seamă că și acest neam are o menire pe viitor.

Pe malul stâng însă Prutul văzù, în acest răstimp, inimi cernite, biserici în cari Tatăl nostru nu se mai spune ca la Suceava și Iași, cușma strămoșească e înlocuită cu șapca căzăcească și flăcăii sunt duși departe, adesea peste nouă mări și nouă țeri, pentru a se război și chiar a muri, nu însă pentru neamul lor.

Iată aici chipurile lui Cumpăn și Țăranu, cătane în oștirea muscălească, fugiți din paza strașnică a Japonezilor unde fuseseră prinși cu o parte din oastea în luptă. (Fig. 1) — Au doară cei mai buni luptători de pe vreme nu erau ei tot din preajma codrilor Tigheciului?

Dar adesea sate întregi, doinând în lacrimi, apucară din aspra volnicie tot drumul pustiilor îndepărtate, unde încă își mai cresc mamele copii cu cântecele strămoșești.

Pe pământul avut al acestei țeri se ridică astăzi pădure de neamuri străine, iar Românul părăsit, uitat anume și siluit zilnic, ajunge gătej în lunca nouă ce se ridică.

Nici școală, nici biserică, nici cugetul drept pentru neam și lege, nici sfat bun, nici înduioșare pentru suferința lui. Trăește încă și merge înainte ca și în întuneric prin faptul numai al puterii sale strămoșești, înnăscute neamului său îndătinat și încrezător.

Pricina stă în aceea că el fost-a deslipit de trupul țerii, înainte ca să fi putut vedeă mai departe de nevoile ce-l apăsau zilnic. Și a rămas așa și din faptul că cei ce trebuiau să fie îndemnători la bine din partea fruntașilor mai cu dare de mână, ca unii ce erau mai luminați și mai pătrunși de necazurile neamului din trecut, au lipsit, mai mult încă, au dosit, rusificându-se.

Am căutat astă toamnă să trec o clipă măcar hotarul și să văd un colț din această frumoasă țară. Mi s'a dat prilejul pentru aceasta de expozițiunea ce se află la Hotin întocmită pentru acest ținut precum și pentru acel al Cameritei.

Plecat cu tovarășul meu din Asociațiunea Științifică, D-I Munteanu Murgoci, cu Berlinul, la 25 August, am trecut prin Cernăuți la Noua-Suliță, unde ne-am și oprit noaptea. Noua-Suliță rusească se aseamănă cu Podul-Iloaei de acum 40 ani!

A doua zi, până în zori, pe un timp acoperit, am plecat la Hotin. Depărtarea nu e mare, 50 klm. pe unde ne-am dus. Drumul însă eră desfundat și adeseori mergeam greu de tot pe șleaul vechiu pe care hotărit că au umblat și marii Voevozi ai Moldovei și ful-

gerul Munteniei Mihaiu Viteazul, în 1600. Aceleași coline, aceeaș țară, acelaș șleau, dar ce trist mi se părea totul și câte amintiri de fală din trecut și altele de durere, cu deosebire, de acum îmi treceau prin minte.

În toată Basarabia se află numai 160 klm. șoseă, în mare parte făcute tot de noi înainte de 1877, pe când în țară avem deja 26.000! Acolo este o singură linie care taie Basarabia în două și se lasă și la Reni, pe când față cu noi ar fi trebuit să aibă 1.600 klm. de drum de fier.

Și să nu uităm că Noua-Suliță e la un *triplex confinium*.

De aceea și partea asta e așa de puțin cunoscută. În scrierile străine nu se pomenește nimic de un oraș moldovenesc. Numele său chiar e schimbat: Choczim, Chocim sau Khotin.

Dela graniță vezi furnicând tot soiul de uniforme, căci toți slujbașii au uniforme, și bagi de seamă îndată că ai de a face cu un neam încălcător, care trăește, adesea bine de tot, pe spetele mulțimii stoarse fără milă, care smerită trage în tăcere la jugul puterii domnitoare.

De prisos a mai adăoga că te scotocește la hotar fără milă și că ți se ia orice urmă de tipărituri, ziar sau carte. Simți că întri într'un fel de iad al cugetului și sufletului!

Câmpiile aveau bucate slabe, mai ales de popușoi, și erau adeseori acoperite cu semănătură aleasă de anason. Țeara vutcăi!

Satele sunt de tot rari. Între Noua-Suliță și Hotin am întâlnit numai trei. În o vale, la două treimi din calea spre Hotin se află pe stânga o fabrică de zahăr, pământul fiind foarte prielnic pentru creșterea sfecei. Dar m'am mirat că s'a făcut o fabrică așa de parte deori ce drum de fier.

Toate căruțele, în deobște cu cai tot piperniciți ca la noi, erau pline cu lăzi, făcute din ușor, umplute cu tălășuri pentru cari este o anumită fabrică spre a se putea păstră ouăle din ele. Marele negoț, mai ales pentru Germania, sunt ouăle în acest colț de țară.

Spre Hotin se lucră la un crâmpeiu de șoseă cu piatră bine așezată, pe pat sănătos întărit cu sfărâmături. Ai fi crezut că se face o șoseă romană. Piatra, un calcar grosolan, se află în râpa vecină, adesea la fața dealului. Am aflat însă că de 20 ani nu s'au făcut 2 klm.

O fi sănătos lucrată, nu zic, dar fie că se pune mult timp și-mi închipuiu ușor cât costă.

Un Bulgar care vorbea bine românește și care lucră grădinărie

în acea parte își blestemă ceasul în care a trecut hotarul și nu aveă îndeajuns cuvinte de laudă pentru România, unde făcuse, spune el, treabă bună.

În apropierea Hotinului te ridici tot mai sus la deal, malul fiind mai ridicat, pe dreapta Nistrului.

Hotinul, vechiul cuib moldovenesc, se arată trist și sărăcăcios. Se zice că are 11.000 locuitori, ceace nu cred însă.

Un bulevard deșănțat de lat îl taie, în partea de sus numai, de-a dreptul pe cursul apei. La dreapta și la stânga se află niște căsuțe scunde, ele își reamintesc orașele noastre de mâna a treia, de acum 60 ani.

Partea care alcătuește vechiul Hotin, clădit pe clinul ce duce la vadul Nistrului, e de tot sărăcăcioasă, cu ulițe strâmte, cu dughene de lemn, cu tărăbile în stradă, aidoma cu Podul-Iloaei de acum jumătate de veac, sau cu Târgul-Cucului tot de atunci, având în vedere și neamul de oameni cari furnică în el.

Eră o zi de sărbătoare ovreească de toamnă, ast-fel că peste tot se vedeau seara sfeșnicele de alamă speciale cu lumânările aprinse și sinagogele dese și ticsite.

Moldovenește se mai vorbește, dar puțin și adeseori foarte stricat. Ovreeii vorbesc limba noastră mai mult ca Rușii.

De altfel din cele trei sate ce am întâlnit în drum, întâiul, *Stroești*, eră locuit numai de Moldoveni, al doilea de Ruteni. Se auzia dimineața femeile strigând puii la hrană. Casele bine durate erau foarte curate, frumoase, vărute alb și cu chenare sau cu prispa spoită albastru, pe când cele rutenesti sunt spoite în albastru deschis de tot. Gospodăriile păreau cuprinse și bine înjghebate.

Portul tuturor la țară e moldovenesc. Femeile însă încep a se îmbrăca cu cituri și Ovreeii din Hotin și Noua-Suliță au sute de cămași moldovenești, unele foarte frumoase, cari se vând în mijlociu cu o rublă, cumpărate pe nimic dela sătence.

Adesea se poartă *Cârpa* pe cap, cum am și făcut cunoscut aceasta cu prilejul vorbirii mele despre Rhea.

Când vorbești sătenilor pe drum și în satele rutenizate întrebându-i de grăesc moldovenește, ei răspund «nu-i ști».

De întrebi dacă părinții lor vorbiau ei moldovenește, căci îi vezi că sunt get-beget Moldoveni, ei îți răspund prin un surâs șiret, care arată că știu de ce e vorba, dar că nu pot spune mai mult.

La Hotin m'am încredințat că tot ce face parte din o stare mai ridicată puțin, nu mai vorbește moldovenește, și chiar fii de preot

mai cocoțați ceva nu mai cunosc limba părintească. Pricina stă în aceea, ne-a spus unul din ei, un voinic minunat, că cu cățania și slujbele, toți fiind trimiși de obște în alte gubernii, uită limba părintească. Lipsa scrierilor românești înlesnește cu deosebire mult la aceasta, căci dorind din suflet a cefi ei cetesc nevoiți numai ru-sește.

Ar trebui ca frații de acolo să facă orice jertfe pentru a întemeia o tipografie.

Dacă în școli nu s'a încuviințat limba română, acum doi ani, pricina se datorește unui lepădat de neam, mareșalul nobleței D-l Crupenski, care cu multă căldură a stăruit pentru învățătura muscălească, în contra limbii părinților lui.

Expoziția din Hotin, deși făcută de două mari județe, nu eră ceeace m'am așteptat eu. Steaguri multe — vorba lui Caragiale — cuprins mult, barace drese, glod până la glesnă, dar atât. Totul eră imprăștiat și așezat fără gust și chiar fără pricepere.

Am fost cu deosebire cuprins de mirare de starea vitelor. Afară de niște frumoase junici târcate alb cu negru, soiul podolean, în-ncolo nu eră mai nimic. Păsări erau frumoase, dar puține și se vedeă că erau crescute de un cunoscător.

Industria ceramică și multe mici industrii dovediau că sunt la început.

Industria casnică însă, sub îngrijirea unei moldovence de naștere, Doamna Maria Strumentski, soția președintelui Zemtsvoului, care a întocmit și condus și secția Basarabici la noi în 1906, eră bine și cu gust orânduită. Unele velințe vechi erau de toată lauda. Asemenea multe lucrări de mână.

Trebue să adaog că ceeace făcuse la noi un singur județ, cu așa de puține mijloace însă și în grabă, anul trecut, cu prilejul Congresului Asociațiunei române pentru înaintarea și răspândirea științelor, dela Târgoviște, eră cât se poate spre laudă.

Dar ceeace alcătuește acolo o comoară neprețuită pentru noi, e cetatea Hotinului.

Hotinul a fost oraș DAC, întemeiat după scriptele istorice de *Cotizon*, care a domnit în veacul al treilea după Hristos, și care a fost ucis de Romani sub căpitania lui *Lentul*.

D-l Arbure în lucrarea sa *Basarabia în secolul al XIX-lea* ne spune:

«In ceeace privește cetatea, apoi ea e pur genoveză, ceeace se dovedește perfect prin arhitectura antică a turnului construit

pe înălțimea de pe malul Nistrului. Este însă probabil că acest turn făcea altădată parte din întăririle cari încunjurau stațiunea comercială, precum aceasta se observă pretutindenea unde Genovezii își aveau factoriile lor pe Marea Neagră.»

Socotesc că această părere este de tot greșită.

De sigur că punctul strategic a fost ales și orașul înființat de Daci. — Nu tăgăduesc, de asemenea, puțința ca Genovezii să fi avut acolo o întărire anumită. Ceeace tăgăduesc însă hotărît, e că cetatea din mijloc, care stă față și acum, ar avea o altă obârșie, decât cea din veacul de mijloc și anume că nu ar fi cea întocmită de Ștefan cel Mare.

Am rugat să se fotografieze acea cetate, unică în timpul de față, rămasă întreagă și arătând așa de luminos trecutul nostru ostășesc și am mulțumirea a vă înfățișa aceste vederi făcute la Camenița.

Ele ne arată lămurit acest juvaer neprețuit rămas dela viteazul Voevod.

Să nu uităm însă că adevărata cetate a Hotinului, de două veacuri cel puțin e cu totul alta. Ea e mare, cu o față pe râpa Nistrului și cu arcul desfăcut în jur, pe o mare întindere. De sigur că începutul ei este dela Petru Rareș, acest tunar de vază, și în urmă a fost refăcută acum două veacuri la 1711 de Turci cu ajutorul inginerilor francezi, căci ei ocupară în acel an cetatea, în urma fugii lui Cantemir în Rusia.

Cetatea veche moldovenească a rămas din fericire neatinsă, în inima jumătății de cerc care arată cetatea nouă, născută din nevoile luptei, față cu tunurile nouă.

Cetatea veche eră făcută pentru arcuri și sănețe — puști grele — ea nu ar fi putut să fie piept la tunuri.

Ea nu este așezată sus, cum spune D-l Arbure, ci jos, în fundul văgăunii, care duce la vadul cu pod plutitor de pe Nistru. E minunat așezată pentru a opri trecerea, deoarece în sus și jos malurile stângi sunt și ele ridicate și nu s'ar putea ușor trece apa prin altă parte.

Priveliștea din cetate e încântătoare, și se vede țara frumoasă, treptat tot mai ridicată, din stânga Nistrului.

Trecutul Hotinului e vânturat de lupte sângeroase și de fapte mari.

Iată câteva date istorice privitoare la vechea și marea cetate a Hotinului:

La 1459, Ștefan al IV-lea încheie o înțelegere cu Casimir Craiul Poloniei, cu privire la pescuitul și plutirea pe Nistru.

La 1476, după bătălia cu Mohamed al II-lea, Ștefan cel Mare se adăpostî la Hotin.

Prima cuprindere trecătoare a Hotinului de Turci s'a făcut după moartea lui Ștefan cel Mare.

La 1563 Despot Vodă se pregătiă la Hotin pentru războiul cu Cazacii.

Când Mihaiu Vodă în 1600 cuceri Moldova, Ieremia Movilă, ocrotit de Zamoyiski, care nu putu a-l ajuta la timp, se retrase cu tot neamul Movileștilor și cu *boierimea credincioasă lui*, cum zice D-l N. Iorga, și se adăpostî la Hotin, în preajma ocrotitorului lui.

Mihaiu ca un vultur se repezi după el, dar grăbit cum eră nu putu să cucerească această puternică cetate. El se află în Maiu la Brașov și până la 1 Iunie, când boierii îi depun jurământul de credință la Iași, el făcuse și drumul la Hotin!

Veacul al XVII-lea pare a fi fost cel mai sângeros pentru Hotin. Moldovenii fiind slăbiți, toți căutau a cuprinde și a păstră această cetate.

Așa la:

1617, Hotinul e cuprins de Cazaci.

1621, Hotinul e cuprins de Leși, unde s'au apărat în contra Turcilor.

1650, Cade iarăș în puterea Moldovenilor, și în el se închise Vasile Lupu, fiind încunjurat de Cazaci.

1653, Timuș fiind ucis sub zidurile Sucevei, Cazacii nimicesc armata polonă lângă Hotin.

1673, Hotinul e cucerit de Turci și Ioan Sobieski cu toată armata sa mare de 50.000 oameni nu-l mai putu recuceri.

1774, Turcii cucerind Camenița, lasă Hotinul iarăș Moldovenilor.

1689, Hotinul e încunjurat de Ioan Sobieski, spre a sili pe Cantemir să se războească cu Turcii.

Luptele acestea ale Polonezilor cu Sobieski sunt descrise în trilogia patriotică a lui Henrik Sinkiewicz. In volumul său *Messire Wolodowski*, el vorbește adesea de Moldoveni, lăudându-le vinul cel gustos și caii cei plini de foc. Acolo găsim citat un *Harabescul* ca comandant al Hotinului și pe un oarecare căpitan *Styngan*.

Vestitele lupte între Leși și Turci avură loc la 11 Noemvrie 1673. Turcii fură bătuti de Leși în acest an sub I. Sobieski care, în urma acestor lupte căpătă scaunul Poloniei. El fu ajutat de Domnii (Gospodarii) Moldovei și Munteniei, spun oare cari dări de seamă, cari fuseseră jig-

niți de Hussein, comandantul cetății. 20.000 Turci au fost uciși și 10.000 înecați în Nistru, abia 3.000 au putut scăpa.

«Ștefan Vodă Petriceic,... adăpat cu umilințe amare de către Turci, îi și părăsi, trecând la dușmanii lor...», ne spune d-l Iorga.

Să adăogăm că :

Sub Alexandru Lăpușneanu, Hotinul ajunsese iarăș moldovenesc, prin voința Turcilor. «Lăpușneanu — ne spune tot d-l Iorga, — porunci, în a doua domnie, să-i sfărâme zidurile, pentru ca să nu mai poată fi o amenințare față de vecinii de peste Nistru și, mai ales, față de Turci».

În luptele lor cu Turcii, Rușii luară în urmă și ei cetatea Hotinului, pe care au părăsit-o la 1739.

La 1768, sultanul Mustafa al III-lea adună armata sa în lupta cu Rușii lângă Hotin. Rușii îl cuprinseseră după o lungă împresurare, redându-l iarăș Turcilor după pacea dela 1774, din Kuciuk-Kainargi.

La 1787, Hotinul e încunjurat de Ruși și Austriaci, sub comanda Principelui de Coburg și se închină la 19 Septemvrie cu multe muniții și 167 tunuri.

La 1788, Austriacii întorc cetatea Rușilor, iar la 1791 aceștia o reîntorc iarăș Turcilor.

La 1806, Hotinul se predă cu cinste ostășească și Rușii îl reiau fără vitejie, Turcii retrăgându-se cu armele.

La 1812, Rușii ne răsluesc Basarabia. Ei îngrijesc cetatea Hotinului până la 1856 când, «după ce o comisiune de ingineri militari a emis părerea că cetatea Hotin, construită într'o înfundătură dominată de mai multe înălțimi ce o încunjoară, nu corespunde menirii sale, guvernul rus a desființat cetatea». (1)

Cetatea veche a Hotinului se păstrează încă foarte bine.

Ea are o înălțime de 35 metri și de 40 la tûrnuri.

Are o înfățișare mândră de tot. Noi însă nu o cunoaștem. Dacă ar fi franceză sau germană, sau chiar poloneză, nu mai zic ungurească, nu ar fi casă să nu o aibă în perete, nu ar fi cutie de cofeturi sau jucărie, care să nu o închipuească.

Dar soarta ne-a fost vitregă, vitregă rău, mai ales că ne-a făcut cam vitregi față chiar cu noi înșine.

Când văd lipsa de cuviință pentru trecutul nostru, când văd cum în această țară unde milioanele s'au cheltuit «per fas et nefas», că

(1) Vezi: *Basarabia în secolul al XIX-lea*, de Zamfir C. Arbure, București 1899.

nu avem încă un muzeu al trecutului nostru, mă apucă desnădejdea și roșesc față cu frații de peste hotare.

Hotinul poate fi cercetat de o comisiune de cunoscători: arhitecți, militari și arheologi; am convingere că guvernul rusesc nu va refuza aceasta tovarășilor dela Plevna.

Priviți aceste vederi, (Figurile dela 2 înainte), ele vă vor spune mai mult decât orișice descriere, pe care de altfel nu o pot face decât din amintire și din ochi, neavând timpul a face acolo măsurători și nici priceperea cuvenită.

Se vede că e lucrată cu metereze pentru arcași și cu guri pentru sinețe. — În lăuntrul ei se află un puț adânc de peste 60 metri și 2 pivnițe pentru merinde și munițiuni. Prin ele se crede că se scoborau afară, în depărtare spre nord, pentru a putea să plece apărătorii în caz de răstřiște.

În ea se mai află o biserică — paraclis, ca în toate cetățile moldovenești, și casa domnească. Ferestrele și ușile sunt din leatul lui Ștefan cel Mare, stil bizantin înfrățit cu cel gotic din partea a doua a domniei sale.

Sunt la fel cu cele ce se află la bisericile zidite de acest mare Voevod (1).

Zidurile sunt împodobite în parte cu cărămidă roșie, și anume primele două brăe sunt făcute din figuri cu cruci, și alte brăe dedesupt din dreptunghiuri făcute tot cu aceeaș cărămidă. (Fig. IV).

Părțile cetății de jos și cele groase de tot, dinspre apă, sunt ridicate din piatră necioplită cu foarte multă tencueală.

Puntea cetății lipsește, dar totul se poate restatornici în gând și de fapt așa de ușor.

La ușa de scoborire a pivniței din dreapta, căci sunt două alături, d-l Murgoci puse mâna pe o cărămidă. Ea poartă următoarele semne făcute de meșterul cărămidar, prin care arată pe un arcaș apărător pe zidul cetății. (Fig. XIX).

Între cetatea veche moldovenească și cetatea nouă, se află cuprinsă o mare întindere de pământ, cel puțin 20 hectare. Acolo se află biserica veche, geamia și rămășițele caselor pentru ofițeri, precum și cazarmele. — Acum totul e părăsit și amenință a se ruina.

Cetatea nouă e cu ziduri înalte și încunjurată de șanțuri.

Cea veche este pusă pe un colț de stâncă, ce este mai răsărit

(1) Vezi, planșele No. XIV-XVIII imprumutate mie de D-l Arhitect-Arheolog V. Mișcunescu și lucrate pentru un studiu istoric-arhitectural ce pregătește.

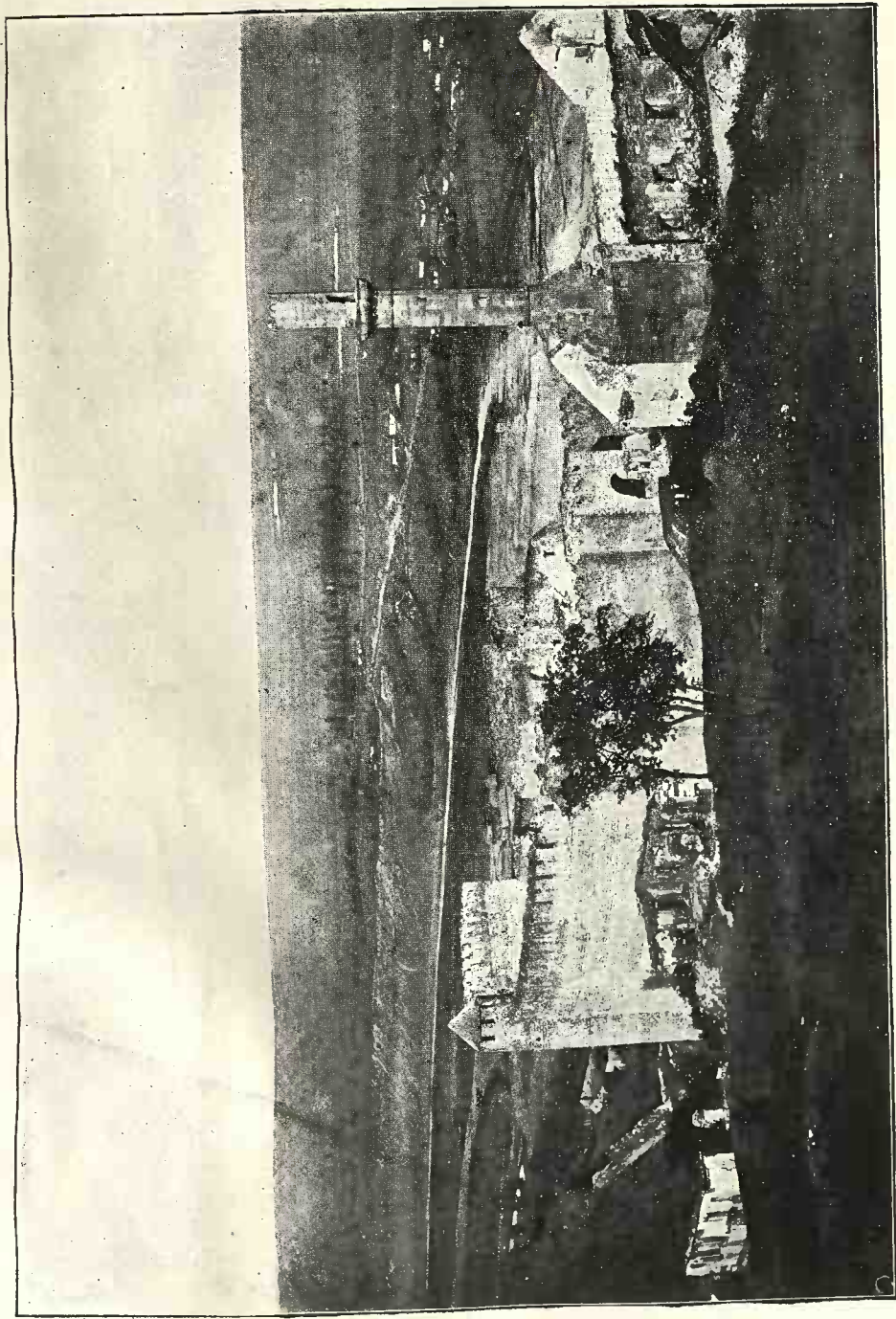
în fundul unei viroage prin care curge un pârâu. Pe acesta îl întrebuițau pentru a o incunjură cu apă.

Ea e impunătoare și minunată ca formă!

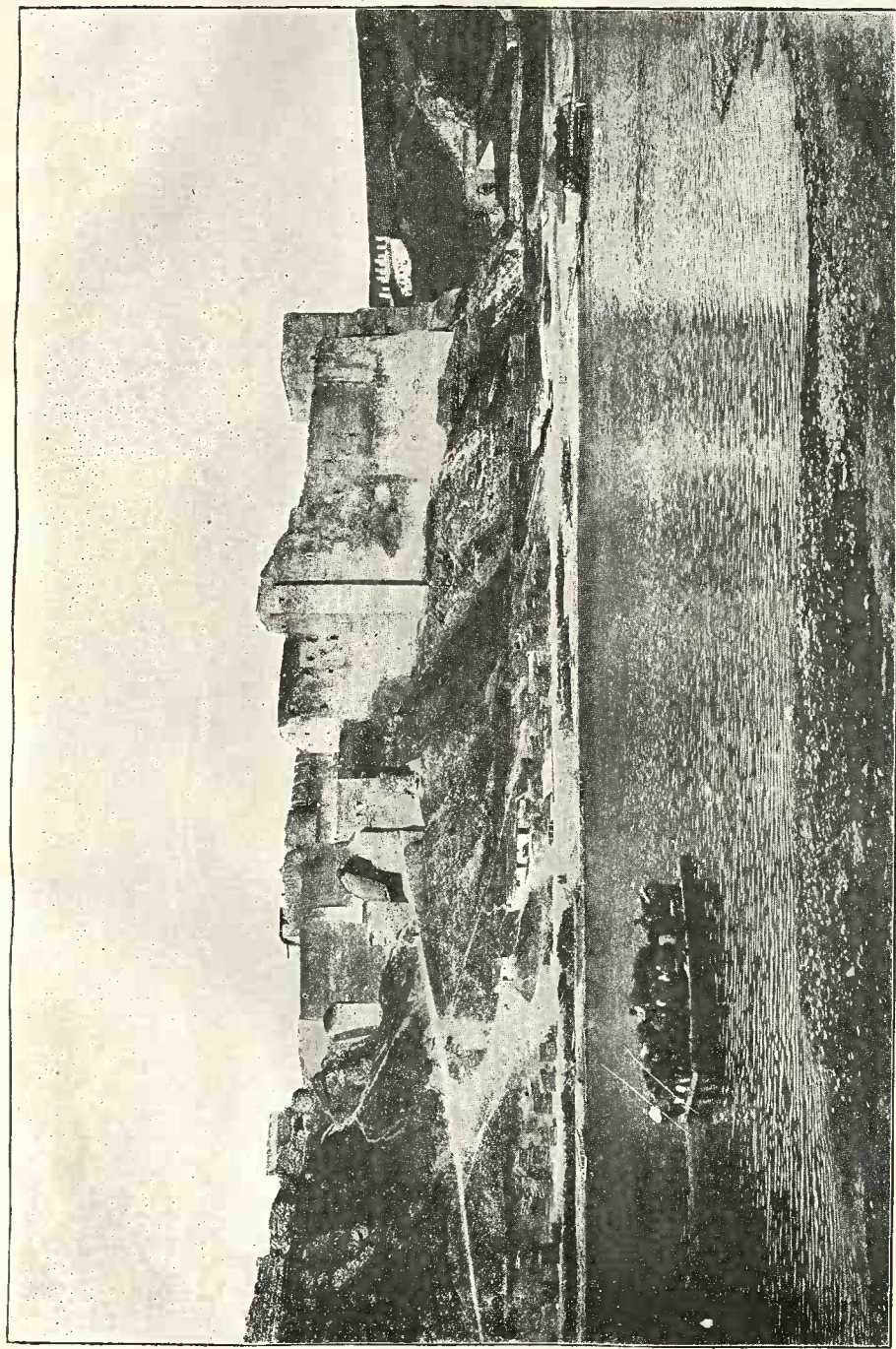
Cetatea Hotinului se deosebește de cetatea Sucevei, a lui Țepeș, a Neamțului și chiar a Iașului, cari aveau mai mult caracterul medieval german. Ea are mai curând o puternică amintire romană. Se deosebește prin înfățișarea sveltă și frumusețea ei de toate celelalte și formează cel mai frumos juvaer din trecutul nostru arhitectural, cultural, militar și artistic.

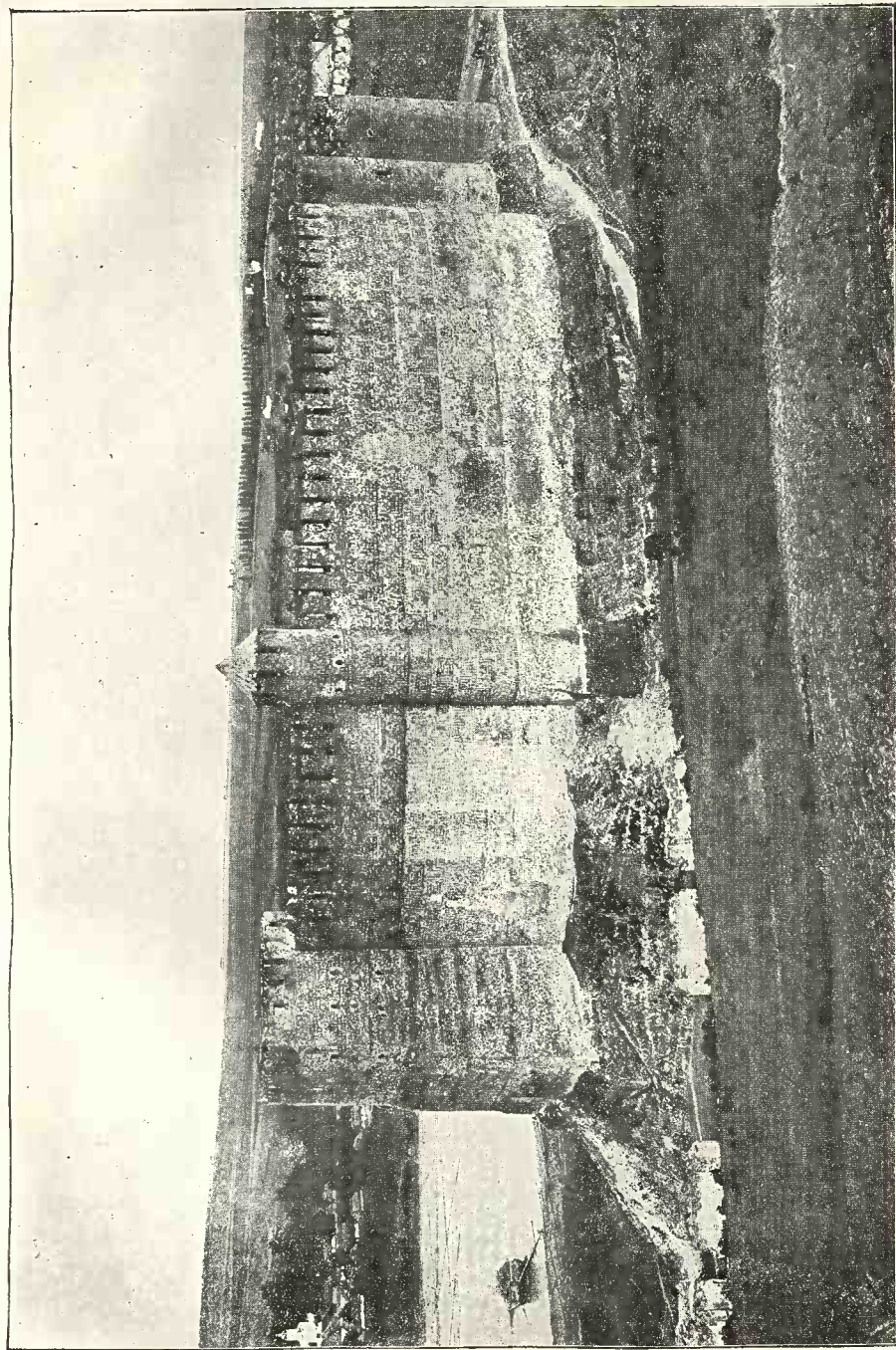
Soldații moldoveni din Basarabia: Cumpăn și Țăranu, fugiți din armata japoneză, unde fuseseră prizonieri.
(După foaia rusă ilustrată *Xiba* din 1905).

Vederea generală a cetății moldovenești a Hotinului cu Nistrul și țărmul stâng al acestui fluviu. La dreapta se observă ruina moscheii turcești, iar la stânga ruina cazarmelor și zidul de apărare al cetății mari, făcută cu deosebire la 1711, de Turci cu ingineri francezi.

Vederea cetății Hotinului dinspre răsărit.
Se poate observa podul plutitor ce leagă Hotinul cu Camenița.

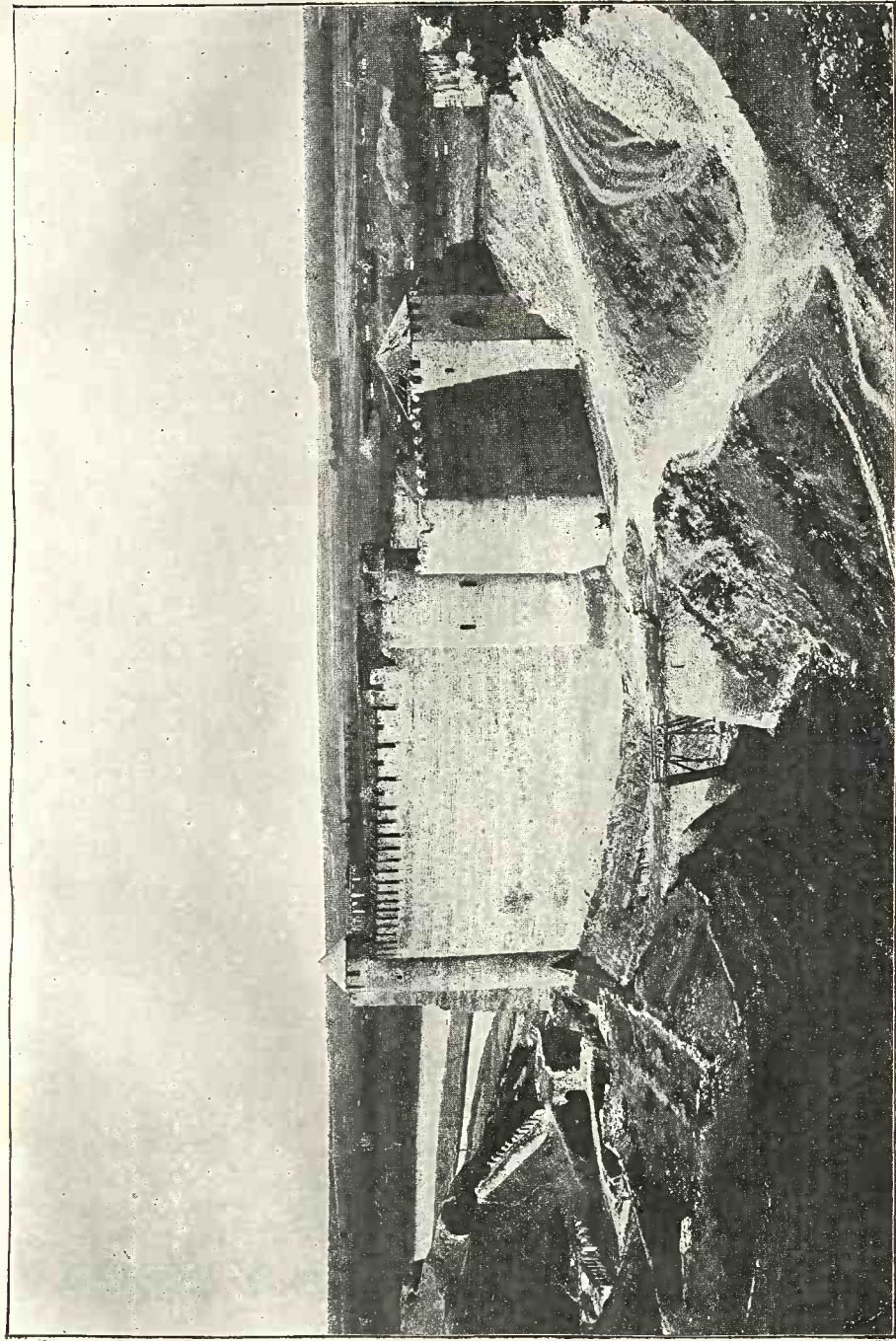

Vederea cetății Hotinului dinspre apus.

Zidurile sunt înalte de 35 m. și turnurile de 40 m.

Se observă gurile pentru «puști» și figurile în cărămidă roșie aparentă: braie, precum și motorezele pentru arcași.

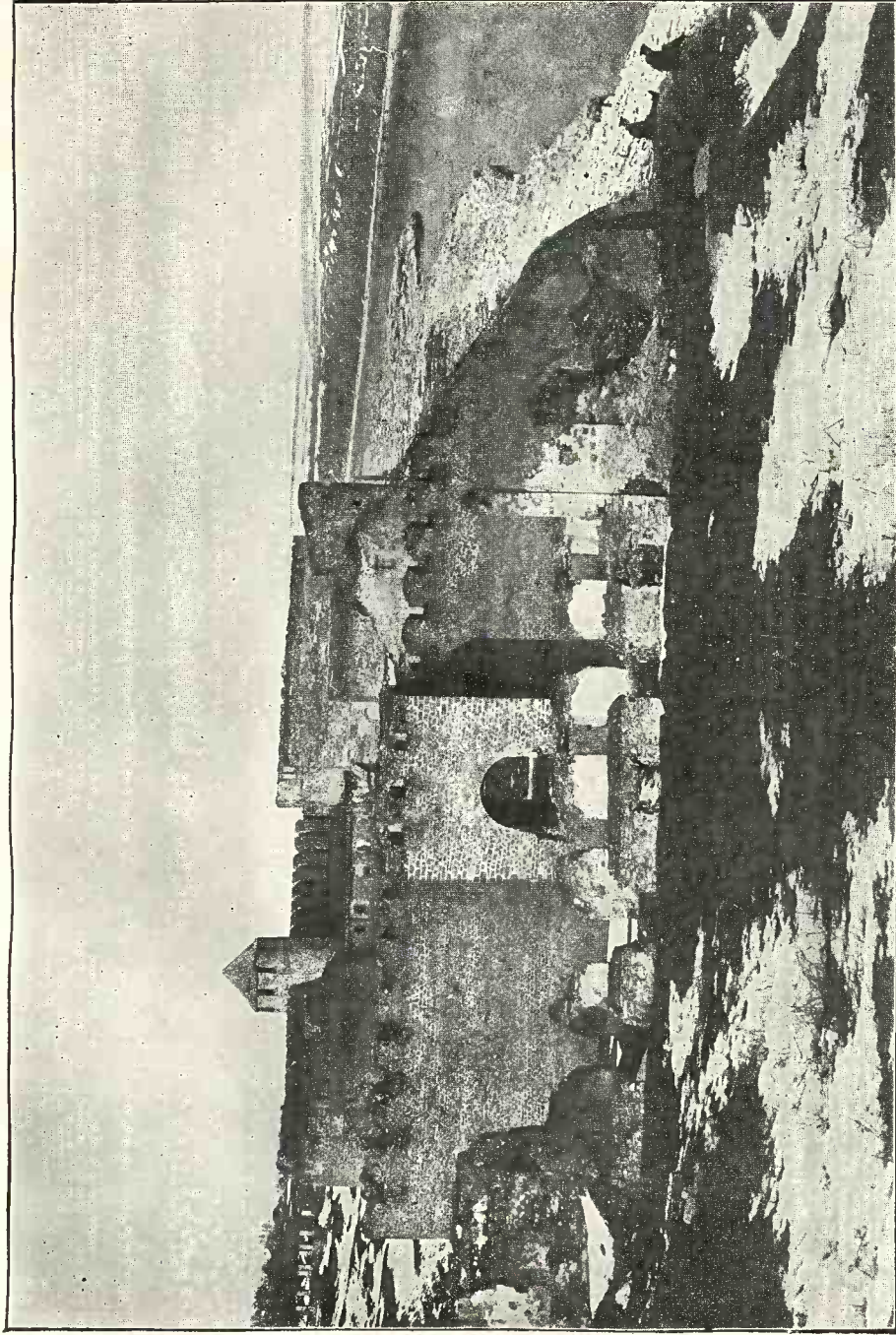

Vederea cetății Hotinului dinspre Sud-Vest.

Se vede la turnul pătrat marea deschidere a porții principale pentru puntea rădicătoare, care legă cetatea pe deasupra canalului umplut cu apă cu malul dela Sud.

In stânga jos, spre nordul cetății se văd zidurile împrejmuitoare ale cetății mari din 1711.

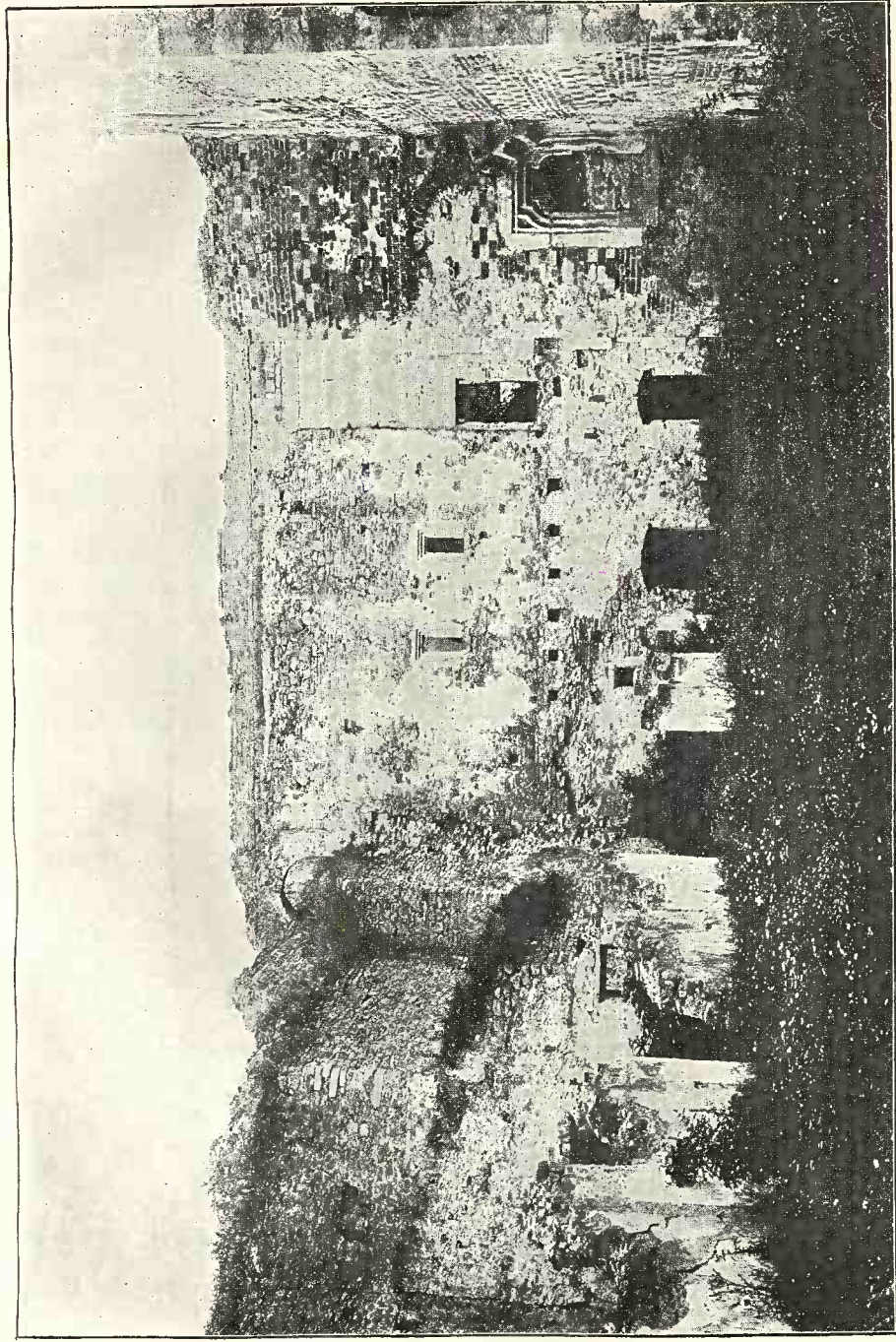

Vederea cetății dinspre miazăzi.
Fotografia e luată de pe ridicătura din fața cetății, de care eră legată prin puntea ridicătoare, care eră instalată în fața marelui deschideri principale.

Între acestea se află șanțul, astăzi viroaga de scurgere a apelor în Nistru.

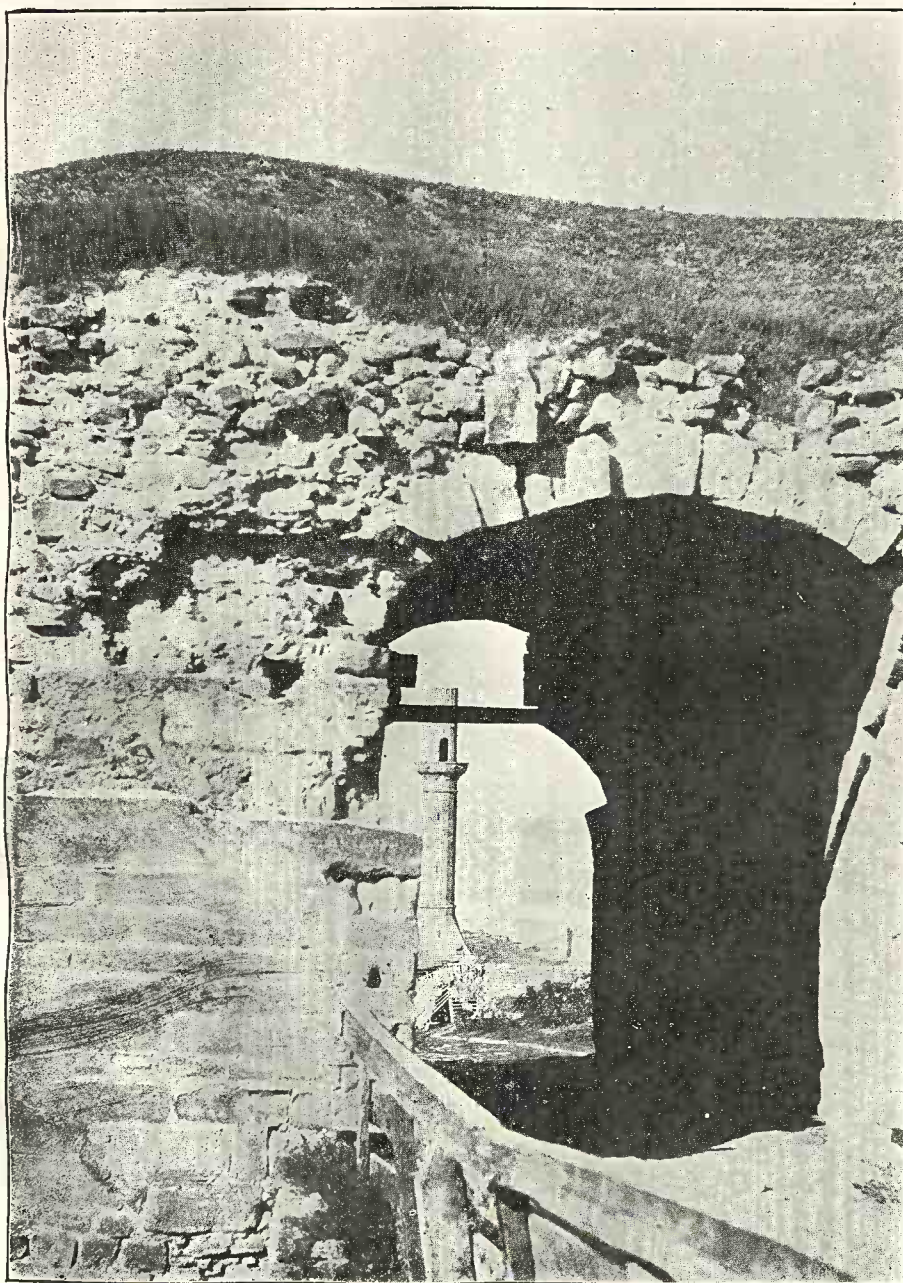

Intrarea de jos a cetății din partea sudică.

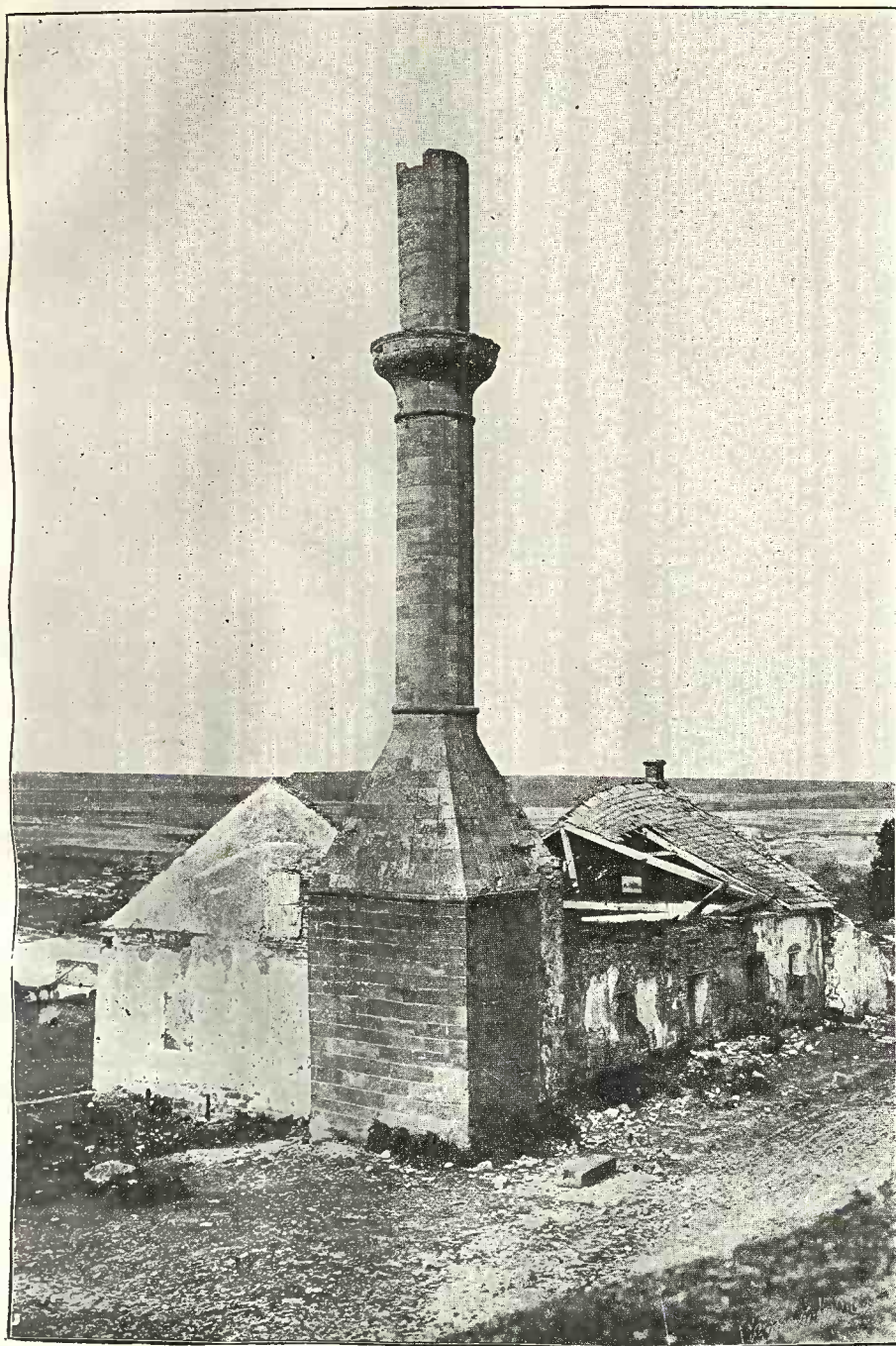

Partea de sus, interioară a cetății; se vede zidul din față al locuinței — palatului — domnesc. Ușa principală care se va arăta deslușit mai în urmă, este pe jumătate zidită de când ședeau Turcii, și mai în urmă Rușii, în cetate.

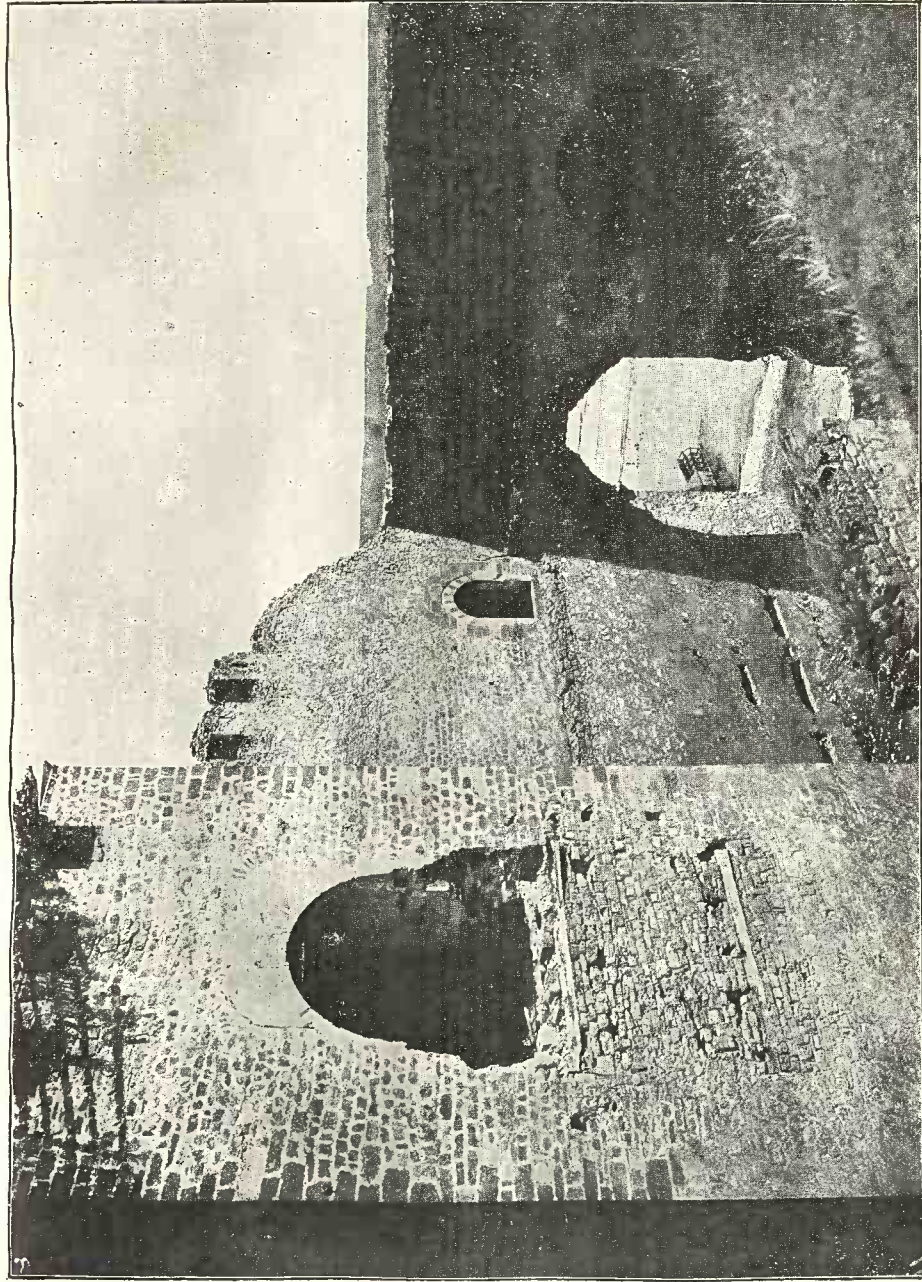
La dreapta e zidul înalt al Paraclisului Domnesc.

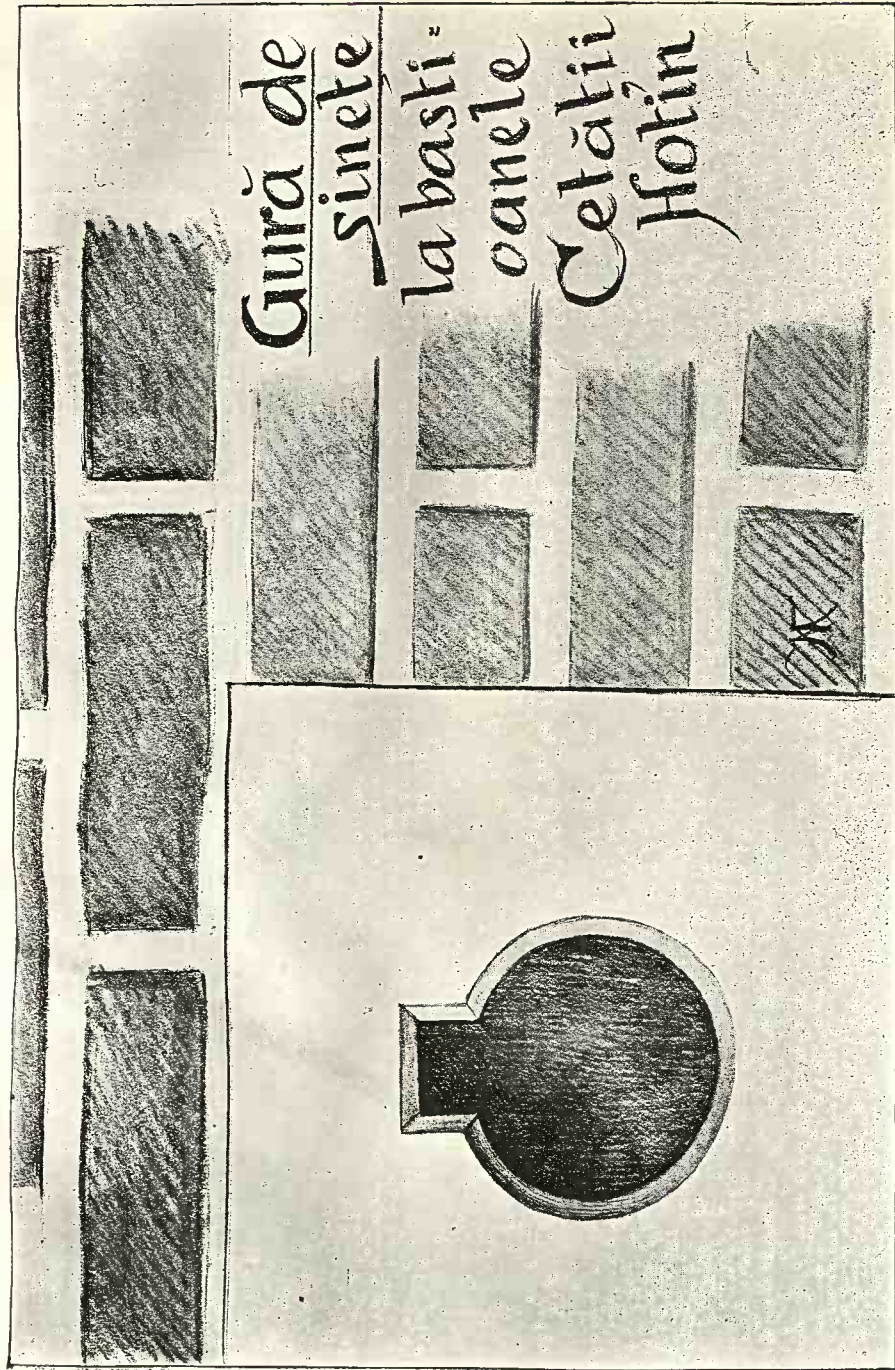
Vederea din lăuntru a intrării principale din cetate, unde se află puntea ridicătoare.

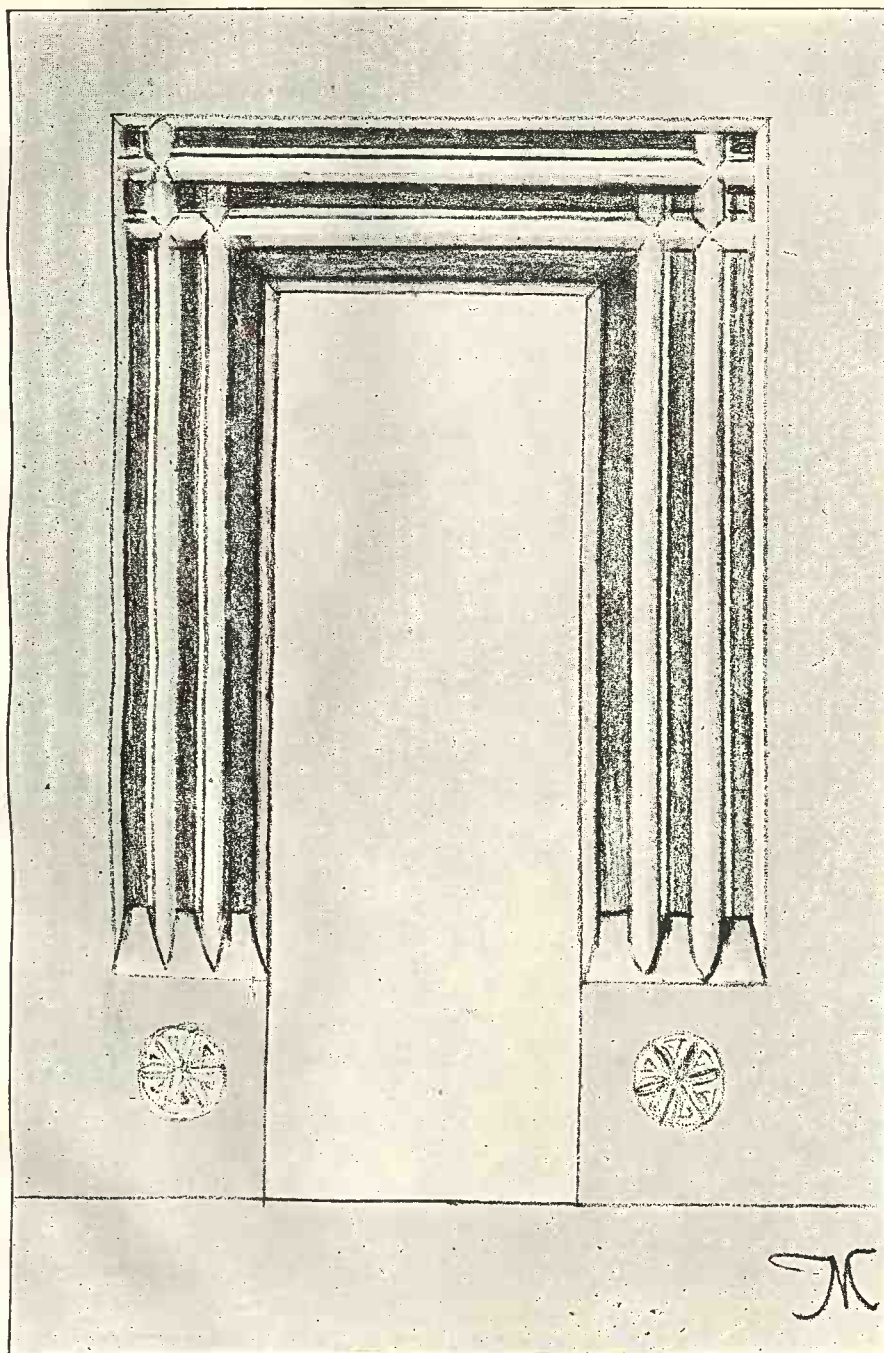
Ruinele moscheii turcești, distrusă după 1812.

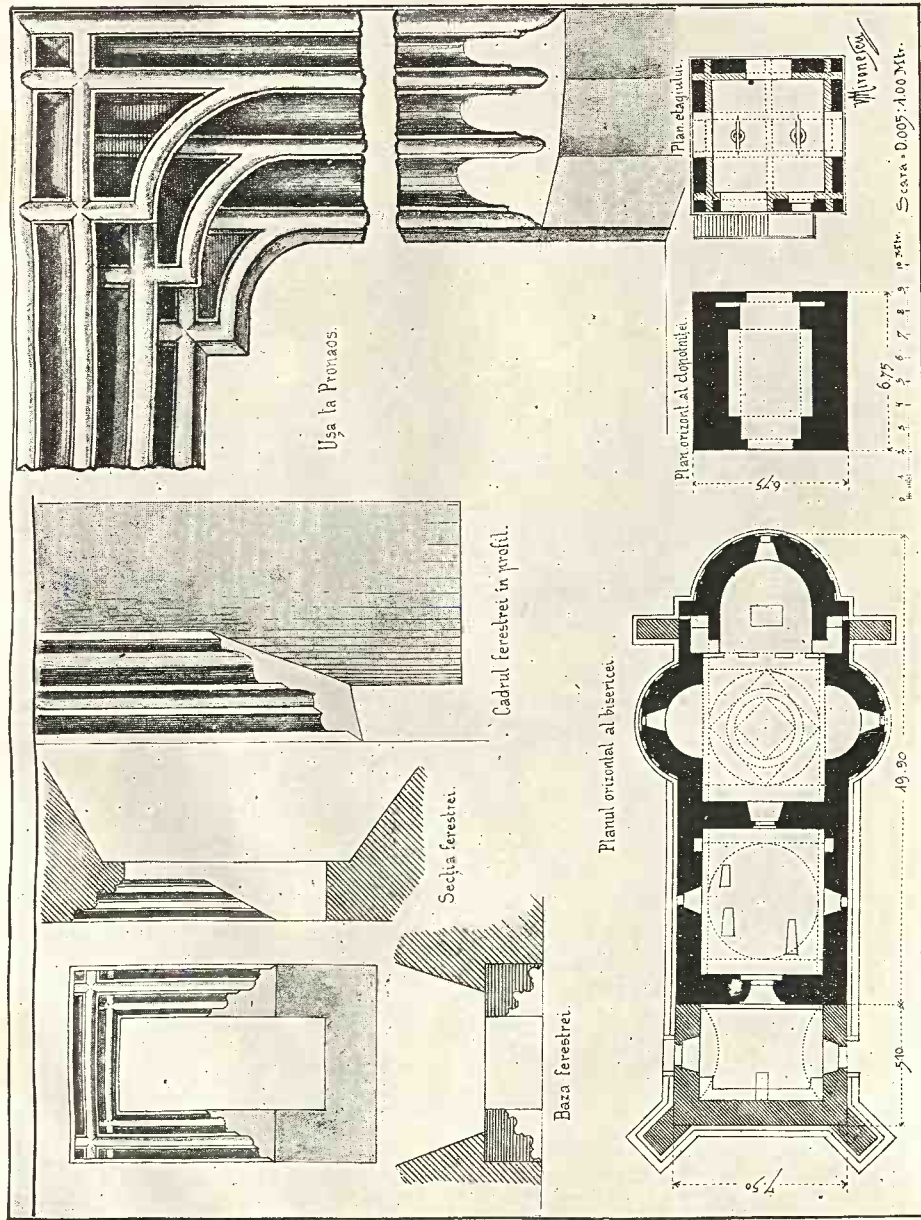
Intrarea principală, unde eră așezat podul ridicător, precum și deschiderea cea mare spre Nistru.
Se vede bine zidul cetății mari făcut la 1711.

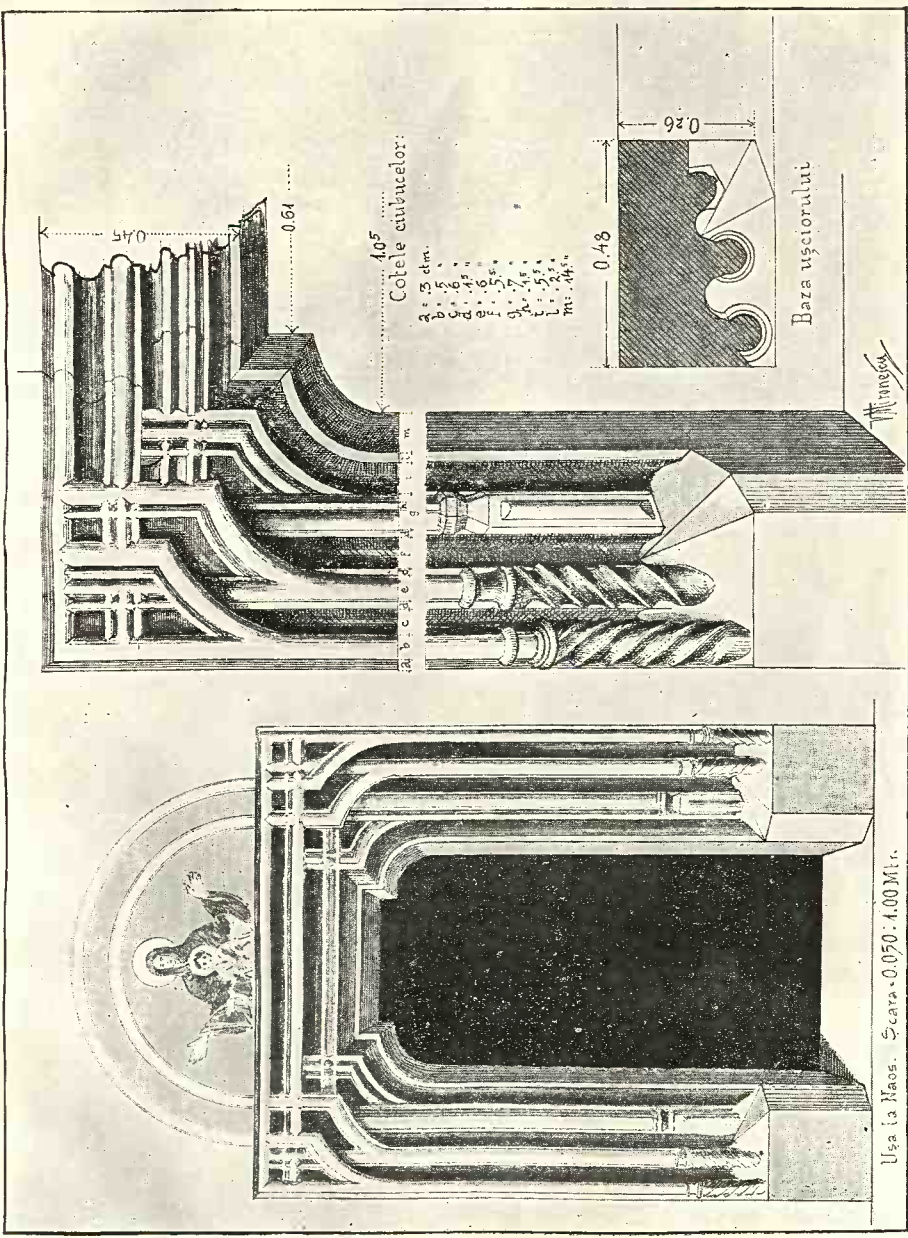

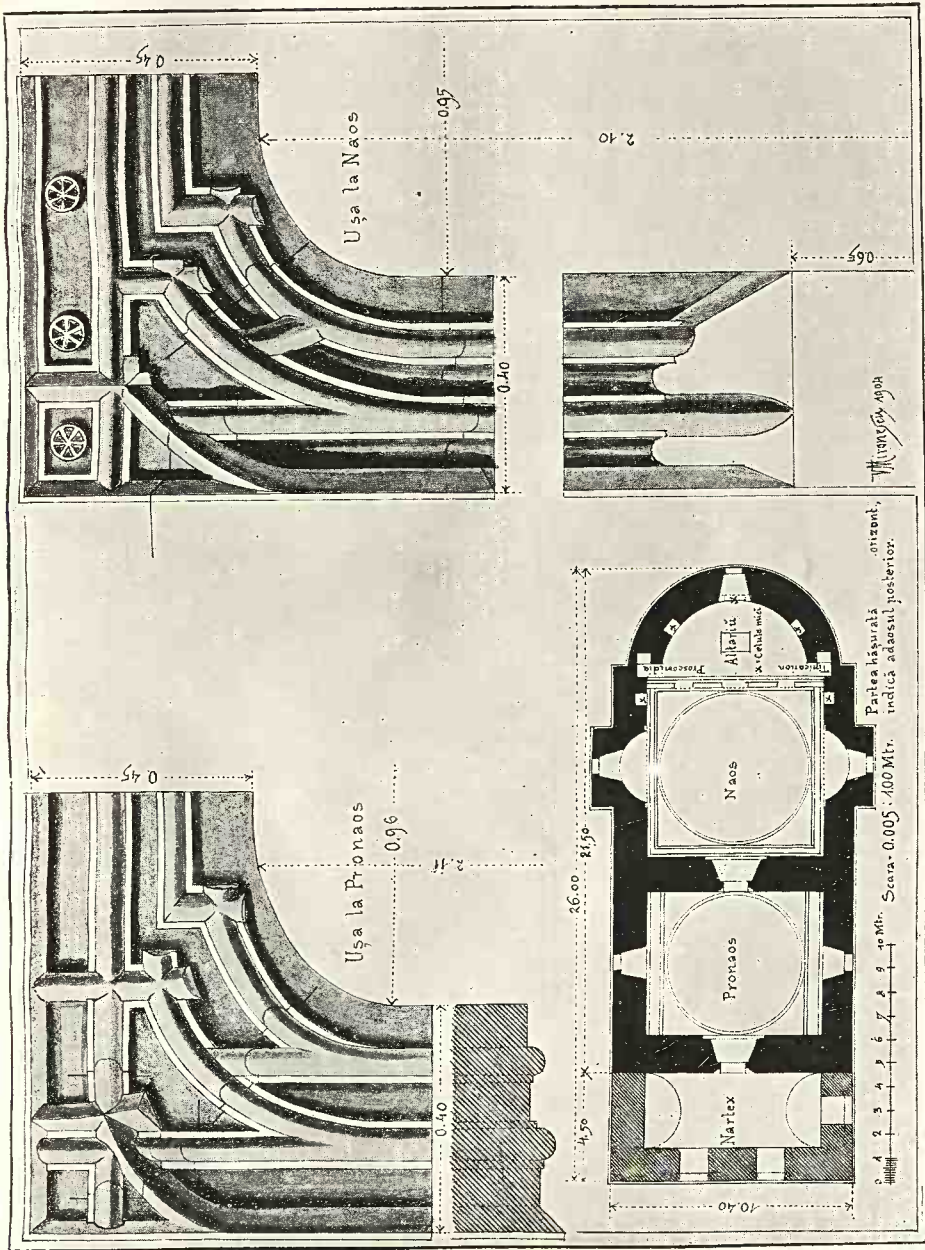
«Uscioare» de piatră ale unei uși la intrarea din cetatea Hotinului.

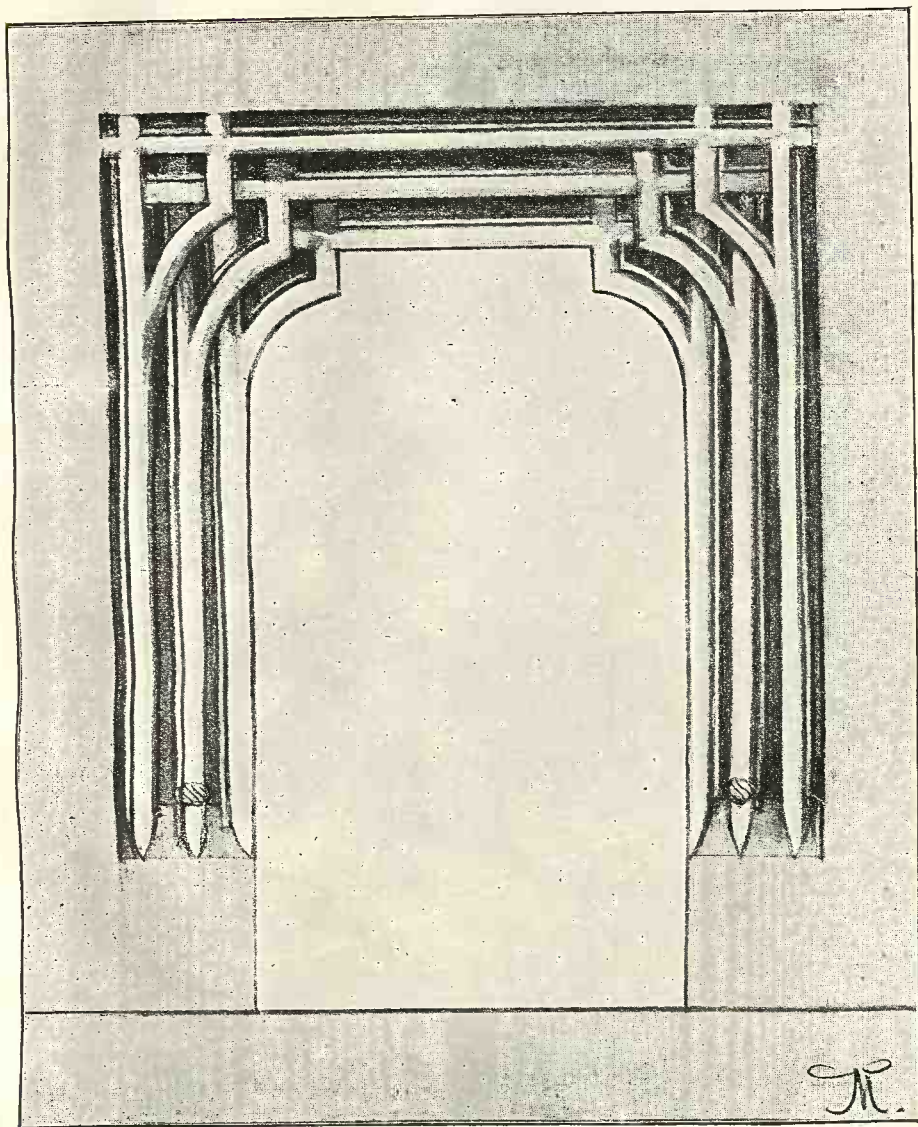
Mănăstirea Voroneț: Planul bisericii și detalii; planul clopotniței.

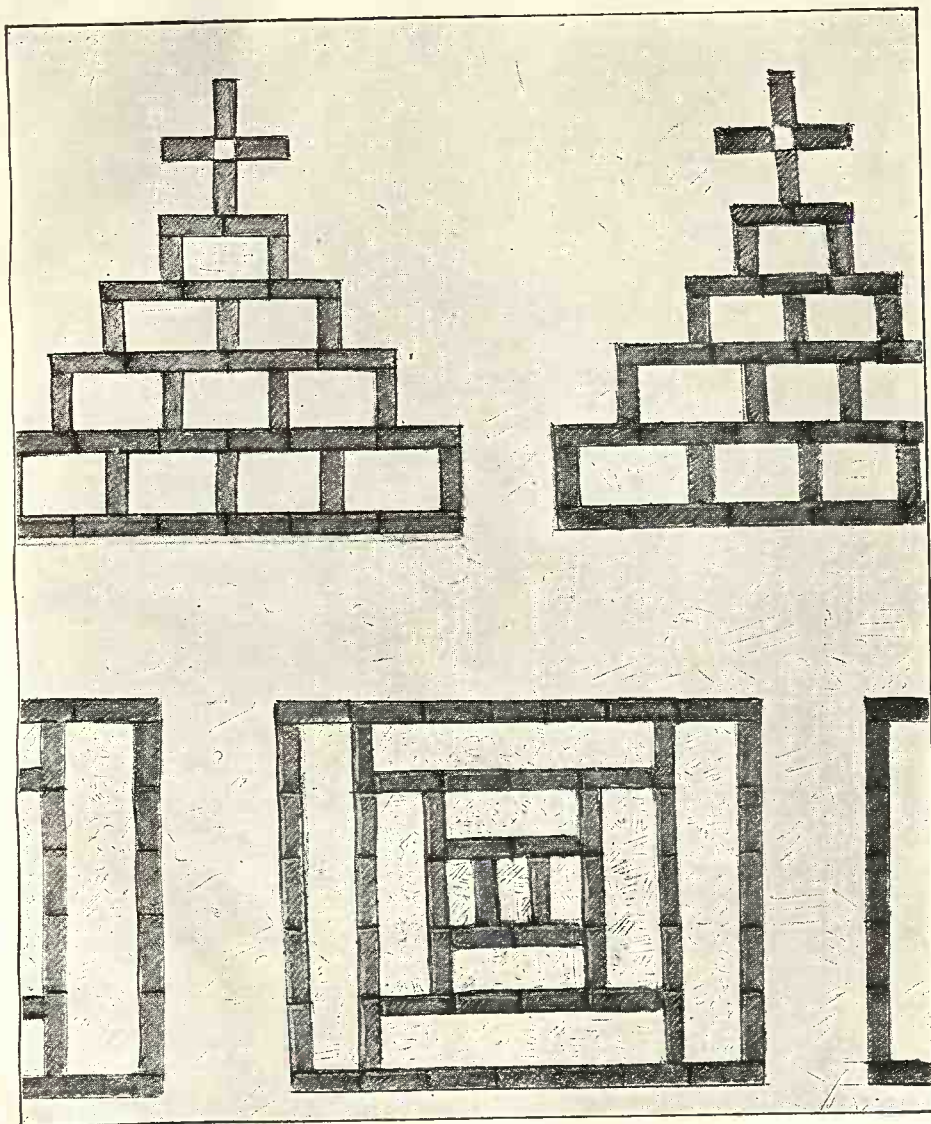
Biserica din Petrauţi pe Suceava (Bucovina): Uşa naosului cu detalii.

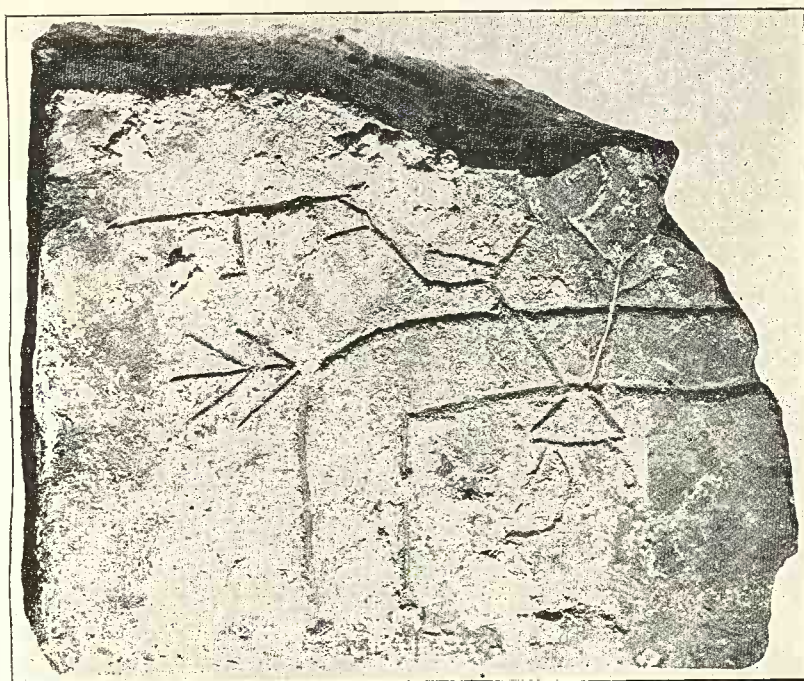
Biserica din satul Scănteia, jud. Vasluiu. Planul orizontal și detalii.

Fereastra cetății Hotinului.

Ornamentări în cărămidă aparentă la fațadele cetății Hotinului.

Desemnul aflat pe o cărămidă, aflată la intrarea subteranei dela Hotin.